

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ, БИОЛОГО-
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ,
том 56, 1961/62, кн. 3, 447 стр., София, 1963

С излизането на географската серия на том 56 от Годишника на Софийския университет в края на 1963 г. се продължава установената традиция периодически да се дава изява на научноизследователската дейност при специалността география. Поместените в този том статии засягат интересни въпроси из областта на географските науки и същевременно отразяват нивото на научната работа на българските географи, работещи в университета.

От поместените девет статии в годишника три са с физикогеографска тематика: две из областта на геоморфологията (Д. Канев, М. Георгиев) и една из областта на климатологията (Д. Димитров). Икономикогеографските статии, поместени в годишника, преобладават по брой (6) и в известен смисъл определят неговия характер. В три от тях се разглеждат актуални въпроси за развитието на нашите селища (Кр. Кръстев, Б. Иванов, Ив. Велчев). В останалите статии се третираат някои проблеми из областта на нашата консервна промишленост (Иг. Пенков и В. Даков), от индустриализацията на Китай (М. Мичев) и прилагането на минералното торене (Здр. Гунчев в колектив).

Бележки върху отделните статии ще бъдат направени по реда на тяхното поместване в годишника.

В статията на Д. Канев „*Неотектонски движения в района на гр. София*“, стр. 1—42, се разглежда геоморфоложки въпрос с голямо научно и практическо значение особено във връзка с по-нататъшното териториално развитие на града.

Наличието на неотектонски движения в района на гр. София се установява и проследява от автора предимно въз основа на геоморфоложки показатели. За целта е използван и компетентно анализиран обилен фактически материал.

Проявата на различния знак на неотектонските движения се установява чрез изследване на плиоценското възвишение, на което е построен градът, на старите долинни дъна, съвременната акумулационна повърхнина, делувиялно-пролувиалния шлейф в подножието на Витоша и Люлин, разседите, местата на интензивна денудация и акумулация и денивелацията на първичната повърхнина.

Авторът установява, че плиоценската седиментационна повърхнина е наклонена от югозапад на североизток, където е потънала с 218 м, докато в съседство с Витоша тя е обхваната от издигане. От друга страна, се наблюдава оживяване на старите и образуване на нови разседи във връзка с неравномерното издигане и потъване на Софийската котловина. Интензивното колебание на земната кора в района на гр. София се проявява и чрез сейсмични движения.

Научната стойност на статията значително би се повишила, ако материалът в нея беше предаден по-стегнато и бяха изоставени някои описания, а интерпретацията на геоморфоложките факти беше направена по-целенасочено. Независимо от това разглежданата статия представлява ценен принос в изучаване на неотектонските движения в района на гр. София.

В статията на М. Георгиев „*Геоморфология на източния склон на Витоша*“ (стр. 48—87) се проследява геоморфоложкото развитие на източния склон на Витоша. Развитие на склона се разглежда в зависимост и тясна връзка с морфогенезиса на масива. Със

своето изследване авторът ни дава добра представа за този склон на Витоша като морфоложки комплекс.

Много място е отделено и за изясняване тектонските форми, и за проследяване на трите денудационни нива. Разломите по денудационните нива са маркирани със зони на милионитизация. Недостатъчно са разгледани обаче ерозионно-образното ниво, плиоценската седиментационна повърхнина, речните долини, терасите и формите, обусловени от съвременни морфогенетични процеси, като същевременно е допуснат известен схематизъм. На места са направени и пропуски, които намаляват значението на някои констатации. Така например правят се изводи без достатъчна фактическа обосновка. Поради това те имат декларативен характер и не са достатъчно убедителни. В други случаи се приема съществуването на дадени положения, които впоследствие се доказват. Подобно нещо се установява при разглеждането на денудационните нива.

При прочитането на работата се чувства също така и известен геологически уклон. По-правилно е геологическите факти да се дават в по-ясна геоморфоложка светлина.

Милан Георгиев обстойно се спира и на авторите, проучвали или засегнали този район при проучвания в съседни на него области, като същевременно прави критични бележки върху техните схващания. В това отношение обаче е допуснато известно увелчение.

Със своя труд, който е богат илюстриран, М. Георгиев прави принос към геоморфоложкото проучване на Витоша.

Работата на И. Пенков и В. Даков „Консервната промишленост в Пловдивския административно-стопански окръг“ (стр. 91—130) има за обект консервните предприятия ДИП „Партизани“ и гр. Първомай и ДИП „В. Левски“ в гр. Карлсв. Авторите правят сравнително задълбочена оценка на природните условия на суровинните райони на предприятията, установени с постановление на МС през 1959 г. Те правилно констатира, че в суровинния район на ДИП „Партизани“ има благоприятни условия както за зеленчукопроизводството, така и за овощарството, докато в суровинния район на ДИП „В. Левски“ има по-добри условия главно за овощарството. И в двата суровинни района според авторите природните условия позволяват да се увеличи производството на зеленчуци и плодове.

При разглеждането на обществено-икономическите условия се обръща внимание на възникването и развитието на предприятията, на суровинната база, техническата съоръженост, транспортните условия, работната сила, пласмента на готовата продукция, снабдяването с по-мощни материали и електроенергия, складовата база и производството на основните видове консерви и компоти. Във връзка с това се дават уместни препоръки относно усъвършенстване организацията на селското стопанство, техническото преустройство на предприятията, подобряване организацията на транспорта, преодоляване трудностите по осигуряване на работна ръка и поевтиняване търговската себестойност на продукцията.

Като основен недостатък на работата трябва да се посочи пренебрегването на балансовия метод, чрез който биха се разкрили редица несполуки в развитието на изследваните предприятия.

К. Кръстев със своята статия „Икономгеографска характеристика и проблеми на гр. Червен бряг“ (стр. 135—188) прави ценен принос в икономгеографското изучаване на гр. Червен бряг. Авторът определя географското положение на града, прави кратък преглед на природните условия, проследява основните етапи в икономическото му развитие и разглежда от икономгеографска гледна точка неговото население, стопанство, териториално развитие и микрогеография. При анализа на стопанското развитие на града се правят редица изводи и се дават уместни препоръки за териториалното и техническото преустройство, суровинната база на промишлените предприятия, за подобряване и разширяване на гаровите съоръжения и за създаване на крайградско селско стопанство. Голямо практическо значение имат препоръките за регулиране на прираста на населението, за правилното разпределение на трудовите ресурси и др. Научната стойност на работата щеше да бъде още по-голяма, ако в нея бяха разгледани по-нашироко въпросите на перспективното развитие на населението и стопанството на града.

Работата на Б. Иванов „Икономгеографска характеристика и проблеми на община Извор, Пернишко“ (стр. 195—252) разглежда географската среда като основа за развитието на населението, транспорта, икономическите връзки и селищата на община Извор. Правилно се анализират причините за изселванията от общината преди и след 9. IX. 1944 г. и измененията в стопанството през годините на народната власт. Приемливи са препоръките за специализиране на местното ТКЗС към животновъдство и овощарство. В работата обаче са допуснати редица погрешни постановки и неточности. Например малката раждаемост в общината неправилно се обяснява с „недостатъчното социалистическо възпитание, на слабата работа над съзнанието на народа ни“ (стр. 207). Постановката, че нашата страна „срещу плодове и зеленчуци“ ще внася от Съветския съюз „пшеница, колкото ни трябва“ (стр. 220), че населението на община Извор, като „измени начина на селскостопанското производство, неговата организация, структура, оръдията, направи земята по-плодородна“ (стр. 248) и др., не могат да се приемат като правилно обосновани. Авторът изпада в противоречие, като, от една страна, за изход от затрудненото положение с работна ръка препоръчва „постепенно да се заменят трудоемките култури с други, при които е възможно пълно машинно обработване“ (стр. 210), а, от друга — за сметка на производството на пшеница препоръчва след животновъдството да се развие овощарството и зеленчукопроизводството (стр. 249). Сериозна слабост на работата е, че на много места научната интерпретация на фактите отстъпва на журналистическо описание. Освен това нашироко се засягат редица общозвездни и общовалидни постановки за икономическото развитие на цялата страна.

Работата на Ив. Велчев „По въпроса за функционалната структура на градовете в България с оглед на тяхната класификация“ (стр. 259—301) се явява принос към изясняване въпроса за икономгеографската класификация на градовете. По броя на населението градовете в България са поделени на три групи: големи (над 60 000 ж.), средни (от 20 000 до 60 000 ж.) и малки (до 20 000 ж.). Големите градове (8 на брой) представляват важни промишлени, транспортни, търговски, административно-политически, стопанско-ръководни и културно-просветни средища, т. е. те имат многофункционална структура. Средните градове (23 на брой) имат също многофункционална структура, макар и твърде различна за отделните селища. Функционалната структура на малките градове (81 на брой) е много разнообразна. Повечето от тях имат многофункционална структура (административно-промишлена, административно-селскостопанска, селскостопанско-транспортно-търговска, селскостопанско-промишлена и др.). В останалите малки градове някой отрасъл напълно преобладава над другите. Авторът постъпва неправилно като занижава долната граница на големите градове до 60 000 ж. В световната географска и градостроителна наука обикновено за големи градове се приемат тези, които имат население над 200 000, а дори и над 400 000 ж. Освен това по-добри резултати по отношение на икономгеографската класификация на градовете биха се получили, ако авторът вместо към цялото активно население беше съсредоточил и задълбочил своите проучвания към оная част от него, която спада към градообразуващата група, а също ако беше разпределил всички към съответните групи и подгрупи.

В работата на М. Мичев „Към въпроса за териториалното разпространение на хидроенергетичните ресурси в Китай и тяхното използване“ (стр. 309—332) се разглежда ролята и степента на използването на хидроенергетичните източници. Това се извършва въз основа на факти и данни от различни литературни източници и на материали, събрани от автора по време на неговото пребиваване в Китай през 1960 г. Прави се оценка на потенциалните запаси на хидроенергията по райони и провинции. Сполучливо се анализират главните етапи и особености на хидроенергетичното строителство и използването на водноенергетичните запаси в Китай. Като важни проблеми на хидроенергийното строителство авторът правилно посочва по-нататъшното комплексно преустройство на р. Хуанхъ, комплексното използване на водноенергийните запаси на р. Янцзъ и на реките в националните охрайнини — Тибет, Синцзян, Чжуан Гуансийския автономен район и др. Правилно се препоръчва съвместното използване със Съветския съюз на водните ресурси на р. Хейлунцзян, ускореното строителство на малки хидроелектроцентрали за по-бързо електрифициране на селските селища и селското стопанство и др. За недостатък на работата трябва да се посочи, че много от цифровите данни са сравнително остарели, а на места и непълни.

Работата на Здравко Гунчев, Мария Раденкова-Караиванова, Тамара Димитрова-Гунчева и Кирил Гецов „Икономическа ефективност на минералното торене“ (стр. 335—408) разглежда ефекта от минералното торене на 7 полски култури: пшеница, царевича, овес, слънчоглед, картофи, фиево-овесената смеска и люцерново-райграсовата тревна смеска. Авторите правилно са подбрали културите, тъй като те имат по-голямо разпространение у нас и заемат 72% от посевната площ на страната. Опитите са изведени на агрохимическото поле край с. Божурище, Софийско, на излужен чернозем-смолиница. Чрез тях се доказва голямата икономическа изгода от самостоятелното и комбинирано торене със суперфосфат и амониева селитра.

На последно място в годишника е поместена статията на Д. Димитров — „Бележки върху климата в горната и средната част на долината на р. Осъм“ (стр. 415—444). В нея се разглежда климатът в поречието на р. Осъм южно от гр. Ловеч. Като изходен материал са използвани данните на метеорологичните станции Ловеч и Троян. Използвани са също и други близки или по-далечни станции за изясняване на някои положения

Климатът е изяснен върху фона на общата атмосферна циркулация, която се проявява тук. Подчертана е модификацията на въздушните маси, която се предизвиква от релефа на Предбалкана и Стара планина. В своите изводи авторът достига до заключението, че климатът в поречието на р. Осъм южно от гр. Ловеч се определя от същите фактори, които определят климата на Северна България.

Последователно в статията се разглеждат температурата и влажността на въздуха, облачността, валежите, мъглите и ветровете. Текстът е съпроводен с 30 таблици. Изложението в повечето случаи е дадено дефинитивно. Синтезите, които разкриват някои закономерности в състоянието на климата, са недостатъчни. Табличният материал можеше да се даде в по-съкратена форма. Текстът не е лишен от описания, които са твърде общи и не допринасят за повишаване качеството на изложението.

Независимо от някои пропуски в статията се съдържат и много ценни от практическа гледна точка изводи и препоръки. В тази насока следва да се отбележи преценката, която се прави на отделните климатични елементи с оглед влиянието им върху вегетационния период на растенията. Те имат значение за земеделието.

Цв. Михайлов, Н. Мичев